

GEMMA IN OORLOGSTIJD

Sinds kort wordt op 4 mei op de sociëteit een herdenking gehouden bij de plaquette die daar in 1995 is aangebracht ter nagedachtenis aan de omgekomen leden van de AVSV, onder wie vijf Gemmezen van het eerste uur. Wie waren deze jonge vrouwen?

Jo (Johanna,
later Hannie)
Schaft

Lies (Elise)
Dammers

Jo (Johanna) Schaft, later bekend als Hannie Schaft, kwam in 1938 in Amsterdam aan, ze studeerde rechten. In archiefstukken is te lezen dat zij door de bestaande dispuuten 'te saai' werd bevonden. Samen met andere leden besloot zij in 1939 het dispuut Gemma op te richten, dat begin september 1940 officieel werd erkend. Gemma was een afkorting voor *gemmare e minoribus appetinus* ofwel 'uit de kleine dingen streven wij naar het grote'. Andere dispuuten noemden Gemma spottend 'Geen Enkel Meisje Meer Alleen'.

Verzet

Leden van het eerste uur waren behalve Jo Schaft onder anderen Lies (Elise) Dammers, Doortje Korijn en Phine Kits van Heijningen. Op 8 september 1940 kwamen nog drie leden aan, onder wie Sonja Frenk. De dames waren eigenzinnig en, wat een van hen later vertelde, 'geen gemakkelijke tantes'. Jo en Lies raakten actief betrokken bij het verzet. De verzetsdaden van Hannie Schaft, 'het meisje met het rode haar', zijn bekend. Die van geneeskundestudent Lies Dammers niet. Zij bracht Joodse kinderen naar onderduikadressen en zorgde voor valse persoonsbewijzen en voedselbonnen.

Oprichtingsweekend Gemma te Alkmaar-Bergen, 7-9 september 1940. Vooraan Lies Dammers, daarachter Phine Kits van Heijningen, daarachter Jo (Hannie) Schaft

Ontsnappingsroute

Jo Schaft, die verschillende aanslagen op NSB'ers had gepleegd, liep in maart 1945 in de val en werd kort daarna, op 17 april, in de duinen bij Overveen doodgeschoten. Lies Dammers werd op 18 april 1944, waarschijnlijk als gevolg

van verraad, in Bussum opgepakt en naar Kamp Vught gebracht. Vandaaruit werd ze overgebracht naar een doorgangskamp in de buurt van Hamburg, waar ze mee zou hebben geholpen aan het bedenken van een ontsnappingsroute. Toen de Duitsers daar achter kwamen werd ze

naar Ravensbrück gedeporteerd. In dit beruchte vrouwenconcentratiekamp stierf zij begin januari 1945, officieel aan tyfus.

Spanje

De Joodse Doortje Koriijn en Sonja Frenk overleefden de oorlog ook niet. Doortje trouwde in 1942 met Emanuel Ossendrijver. Samen met haar man werd zij op 19 oktober 1943 naar Auschwitz gedeporteerd, waar zij direct bij aankomst op 22 oktober 1943 werd vermoord. Haar man liet het leven op 31 maart 1944. En Sonja? Die dook aanvankelijk onder bij de ouders van Jo Schaft in Haarlem, hield het daar niet uit en probeerde tegen betaling van een grote som geld naar Spanje te vluchten. In de Franse stad Lyon werd zij verraden en op 11 november

1942 vanuit het doorgangskamp Drancy naar Auschwitz gedeporteerd, waar zij op 23 november 1943 werd vermoord.

RAF

Ook het lot van Phine Kits van Heijningen is hartverscheurend. Zij woonde, aanvankelijk samen met Sonja en Jo, in de Euterpestraat 22a (na de oorlog omgedoopt tot de Gerrit van der Veenstraat) in Amsterdam. In die straat zat ook het hoofdkwartier van de Sicherheitsdienst. Dat gebouw werd op zondag 26 november 1944 door de RAF gebombardeerd, met behalve vier SD'ers ook 65 burgerdoden tot gevolg, onder wie Phine.

Keerpunt

Na de oorlog ging het leven verder en in januari 1946 inaugureerde het bestuur

Bestaande disputen vonden Hannie Schaft 'te saai'

elf nieuwe leden. Het dispuut maakte een bloeitijd door. Discussieavonden, inauguratieweekenden en kampeervakanties waren hoogtepunten. Eind jaren zestig kwam de klad in het verenigingsleven en in 1971 hield het dispuut Gemma op te bestaan. De benoeming van Gemmees Lien Vos-van Gortel tot burgemeester van Utrecht in 1981, waarbij oud-leden aanwezig waren, betekende een keerpunt. Tot op de dag van vandaag worden Gemma-reünies gehouden. ●